

կը հսկէ իւր տոհմային բարբառոյն պահպանութեան, որ իւր ինքնօրինութեան մէջ նշանն ու նեցուկն (palladium) է։ Մասագիրն է իրեն հարաւոր կրթութեան ամէն միջոցներուն, եւ իմանալ կը ժողովէ այն գործերն, զոր իւրաքանչիւր կրնայ հարուստացնել իւր գրականութիւնն յառաջգիւնացող ազգաց յորինութեամբ եւս գիտորոշել։ Ասոր նպատամասնաց կ'ըլլայ օտար լեզուները սորվելու՝ նաեւ խօսելու ընդունակութիւնն, որ Հայոց գրեթէ հասարակ է։ Ըստ իմիւր բաղձալեզու ծնեալ՝ այլեւայլ երկիրներու հետ հաղորդակցութեան մէջ կը մտնէ աւելի գիւրութեամբ եւ օգտիւ՝ քան թէ Արեւելից միւս ազգերուն մեծ մասն։ Եւ ասով կը մեկնուի այն տեսչանքն շարունակելու ազգային գրականութիւնը՝ զոր Հայք, որքէր Հայկոյ, քրիստոնէութեան Գ. գարնէն ցոյցար մեծաւ փութով կը մշակեն։ . . . Ազգային վրայ փոսահ՝ ամենայն նախնաւորութեամբ հոգ կը տանին իրենց լեզուն հարստացնել՝ ուսումնասիրելով օտար լեզուներն ու գրութիւններն։ Այս է իրենց զիւսաւոր գորոշաց ուսուցաց եւ հեղինակաց սերնդ հոս շնորհ։

Եզրուածագիրը կը սկսի Ս. Ղազարու Մխիթարեաններէն, եւ կը յիշէ նաեւ Հ. Գարեգին Զար. ի Հայկոյն Մաքսիմիլիանիան, համառօտիւ ծանօթացնելով իւր ընթերցողաց, կը յիշատակէ Բաշտիկի իբրեւ հայ ժողովրդեան ընտելացնող դիտութիւններն ու արունասներն։ Կը յիշէ նաեւ Հ. Խաչերանցի Պաթմաթիւն Փրակիրաւանի գործերն, եւ Պաթմաթիւն տալիսն իտալեան իւր Վալիսի անուն գործերն։ «Հ. Ալիշանը, կ'ըսէ, որ իւր արական եւ աստուար բաժնի գրութեանն իւր կարգին ամենէն աւելի պատիւն է բերած, ի վերջոյ ձեռնորդեց հրատարակութեան մը, որ Եւրոպայի անով աւելի հետաքրքրական պատիւ ըլլայ, որ նախագրած ժամանակին կը կոչ Ռուսիոյն ցեղին հայ իշխանութեանց պատմութիւնն»։ Հոս համառօտիւ տեղեկութիւն կու տայ Անտանի վրայ։

Եւ. Տիւրքիէի եւ Վ. Լանկուայի կրիկիւյ մասին գրածներն, Գարեգին Լափն-հայ քառագրոց հրատարակութիւնն եւ այլ հայկական գրութեաները յիշատակելէ ետեւ՝ կ'անցնի Ռուսահայոց։ Կը յիշատակէ շատ համառօտ՝ Միանաբերանցի Քառ Հայկոյն, Բ. Պատկանեանի հրատարակած Թուրքիայի Սերգեանայ Պաթմաթիւնը։ Ինքէրոպայիէ կ'իջնէ ի Մոսկուա, կը յիշատակէ Լազարեան Ճեմարանն, որուն աշակերտաց վրայ կրօնի մասին յատուկ սեպականութիւնն կը նշանակէ։ «Մոսկուայի Ճեմարանին ամենամեծ պայծառութիւնն ստաղծեցաւ մեր օրերն, կը յաւելու, գիտնական ուսուցիչն Մ. Խմին, որ կը յիշատակէ անոր Յոսեփին հանգեան։

«Մոսկուայէն իշխանք Թիֆլիս, կ'ըսէ, քաղաք նշանաւոր, մայրաքաղաք հին Պրատանի, եւ հին կը գտնենք հայ տպարանի կառարեալ գործունէութեան մէջ։ Այս տպարանները կը տարածեն ժողովրդական գրքեր եւ գործանակ ձառեր, երեսփոխութեան ծնունդներն ու շատ լուրջիւրեւրաց հայկական հին գրականութեան վարքերեալ գործերը ցնացաւ։ Կը հրատարակեն։ Քիչ մը հե-

ռուն կը հանդիպին «Ս. Աթապեկէ Եփրանիդ տպարանն, որ ազգային Պատրիարքին ձեռքը մնացած է, եւ որմէ հրատարակուած են . . . եկեղեցեաց եւ վանաց համար արարողական գրքեր։» Այսու հետեւ կը յիշէ Ալեքս. Ստեփ. Գուլմիւրեանցի տպարանն յերկուս։

«Հայոց իրենց գարաւոր լեզուին ունեցած յարմար, կը յաւելու, իրենց այժման գրութեան վիճակին մէջ ազգայնութեան պահպանութեան գիտարաններէն իմն է։ Իրենց համար հայրենասիրական գործն է եւս քան զեւս կ'ըլլայ հանել իրենց լեզուին ներքին հարստութիւնն ու ոգին եւ աղբիւրներն։ Այսպէս՝ անգագար կը յամանէ քերականական գրութեանց թիւն մինչ ուրիշ գրքեր անոնց ուսումն կ'ընդհանրացնեն։

«Այսպիսի եղած է . . . Այսրենեանի տաւրներէն ի վեր ջանքն, որ խիստ (rigoureuse) բանասիրութեան մ'ընթացեց անըզհատ կատարած է, բայց զիւսարար հանրամական է ծայրագիտութեան (esthétique), ընծայեցնելով հին հայերէնի աղբիւրներէն գրական գեղեցկութեանց հրմասութիւնն։ Իւր խորին գիտողութեանց արդիւնքն ունինք երկու երկասիրութեանց մէջ՝ հրատարակեալ քան տարւոյ միջոցին։» Ետեւ կը բերուի 1885ին հրատարակեալ Հ. Ալիշի Զաւրեանի Գեղականութեան հայկոյն լեզուի, գիտնաբան եւ յառեւառածի, ի գիրս յառաջագիտելու, որոյ մասին կ'ըսէ. «Հ. Այսրենեան ասոր մէջ քերականական խնդրոց վրայ բազմութիւն ծանօթութիւններ աւելցուցած է եւ շատ բանասիրական աւանդածութեանց լուծած։ Աճող գործն մէջ միշտ գիտած է իւր ընթերցողներուն աւալնորդել ձառարարութեամբ հայկական գրականութեան Ոսկի դարուն յատակութեան, ելելով մինչեւ Ս. Գար, յՄուրքի Մեքորդ, իսկ քննարկ Բերդիւնեանի մասին կ'ըսէ՝ թէ «Ընդարակ ներածութեամբ մի՞ առաջարկած է խորք մը, որուն լուծումը կը գտնէ իւր երկայն եւ յարատեւ պարագմունքներն, որմէ ետեւ յառաջ կը բերէ համառօտիւ Կերածութեան բովանդակութիւնն։

Ի վերջոյ ի մէջ կը բերուի նաեւ, Գեք. Այսրենեան Արեւելահայոցի հինարական Հանգեւ Ա. օրեւոյն. եւ յօդուածը կը վերջացնէ յիշատակելով Յ. Յ. Միլեքեանի նորարար Հայ-լափն քառագրիւրը գործնութեամբ, եւ կամ զիւրեկայ Հայոց թեմական վիճակներն։

Գ Ր Ա Վ Ա Ն

ԹՈՒՍԱՆՍԵՐՈ ՔՐԱՅԻՆՆԵՐԻՆԵՐ

Գ.

Զաքարիէ Սոսնոքոնեանց։

(Հարանախան)

Իշխմէ զեւ, կամգիտ հինգ արարականութիւն Զփոխեցի Սարգիս վաճառականին որոնք անին եւ կրթեալ երեսփոխարէն Միշտիւ, անկիւն օրով կը յարգէ իրենց դրացի Եւփոր Ամանի Սարգեան զանգայեան Անանի զուարթ, որ նայիսաւ բարեկրթ

եւ համետ օրիորդ մի է եւ ինքն եւս կը սիրէ զՄի-
քայել: Օրիորդին ծնողքը մեծ յարգ կը տանեն
Միքայելի վրայ, եւ Միքայելի մայրն ալ հաւան է
այն երկուքին միութեան: Բայց չպար՛ Սարգիս
սաստիկ կը հակառակի եւ Կալատարի միլիտանտեր
Սփեթա Քանկելի Բրիգադայի թնթերանումն եւ
թերեւս դուստրի՝ զնառն առնուլ Միքայելի, միայն
այն պատճառաւ, որ Անտի ոչինչ օժիտ կը բերեր
իւր հետ, ուր որ Բրիգադայով կը խոտանար իւր
հարստութեան կեանքը Միքայելին եւ իւր գտներ
յատկացնել, եւ միանգամայն զՄիքայել իւր առեւ-
տրական հեռանդրութեանց վարել նշանակել: Մի-
քայել բացայայտ կը յայտնէ իւր Տօրը՝ թէ ինք
չի հաւնիր ընտ հասոյի ընտարութիւնը, եւ լաւ-
ագոյն կը համարէ արդեստ ապրիլ Անտիի հետ,
քան հարուստ՝ իւր սրտին դէմ հասոյի հետ: Հե-
տեւապար կ'երեւայ Սարգիսով առնուն եւ կը խնդրէ
Անտիի ձեռքը: Անտիի իւր հակառակութիւնը կու
տայ, խնդրելով որ նախ իւր ծնողաց հաւանութիւնն
առնու: Գնդապետը կը հաւանէ Միքայելն տաաւ-
տրութեանը, սակայն վերջնական որոշումը պա-
հելով իւր կնիւ Սուլեյին, որ մեծ ազդեցութիւն
ունէր իւր վրայ: Բայց արդ Սարգիս եւ Սարգիս ի-
րարմէ խորթորմիտ ասորեան կը մտածէին: Սարգիս իւր
նպատակին հասնելու: Համար առանձին կը տես-
նուի Սարգիսի հետ եւ զինքը կը համոզէ մերժել
Միքայելի առաջարկութիւնը, յոյս տալով որ ինք
գտած է լաւագոյն եւ աւելի հարուստ փեսայ Բրի-
գադայով զինել, թնթերանումն եւ թերեւս որդին
զԱնտի: Իսկ եթէ անայց իւր հակառակութեան Մի-
քայելն առնու զԱնտիի, ինք եւ ոչ կուզէ մի կու
տայ Միքայելին եւ զինքը տնէն կը վառէ:

Արդեւ զի ընթերցողը գաղափար ունենայ
Սարգիսի շարժառիթն եւ ընդհանրացումն այս իրն-
դրոյն վրայ, յառաւ բերելու նորա այս խոսակցու-
թեան մի մասն, որով կը մեղադրէ զՄիքայել:

«Անար կանգնիւ է վրէս թէ կնիկ ուղղ
մարթը, ասուեմ, պիտի կենաց ննդիր (շնիք)
պտուի իւր համար, չէ թէ փուշ ու բաժիրը, Կ'օտէ:
Աթա է օրհնէ, եւ ընդ իմ հարցումս: Առանց
քու՝ չնկրուիմ իմ լիճառումս: Օրբով աթիւ, եւ
շնիք (ոչինչ) չունիմ, իմ հրամանը եւ լիճալի,
իւրումս իմ քառանգ չնկրի... հրմ... բեռան նա-
մարդը արի (շփոթեց իմ վրէս) էլ, վար նրան էն
ուսումը տալ տուի ամա է ինչ վնասը, Սարգիս
իւր գաղափարակցը գտեր է, եւ երկուքն ի միա-
րին ամեն ծնունդ ի գործ կը դնեն իրենց լիճացան
եւ գաւապացը վրայ, արդեւ զի սոցա կամեցածը
խափանան: Սարգիս յորդանապը Բրիգադայով մա-
տարի Կալատարի Սարգիսի: Եւ թէպէտ վանս Կ'ու-
զեր զԱնտի, բայց Տօրը խոտութիւնն եւ յանդի-
մանութիւնները կը լեցնեն զինքը: Միքայել լեւ-
րով Անտիին թէ Սարգիս կը հակառակի իրենց ա-
մուսնութեան, կ'երեւայ եւրոպ Սիւնիսիին, որ նա
իւր ազդեցով թնթերանումն զՍարգիս: Անտի թա-
տանագին կը խնդրէ մօրնէն որ կամ հաւանութիւն
տայ իւր ամուսնութեան Միքայելի հետ, կամ թո-
ղու զինքը որ կուսանց մտնէ: Բայց անպիտի մայրը
չ'ուզէր ընտ լեւի, եւ արտաքին չ'անձնէր տե-
ղացնելով կը ստիպէ որ անպատճառ յանձն առ-

նու հարուստ Բրիգադայով հետ պատկուի, — այն
սաստիկան, որ թշուառ օրիորդը սաստիկ վշտացած
եւ յուսահատ՝ մատանին կը խէ յօր հեռքէն, եւ
«Գուց իմ մահս էք ուզում, մայր, շուտով կը տես-
նէք, տեսելով՝ կ'անցնէ իւր մարտ, ճիշդ նման մի-
ւոյն ներս կը մտնէ օւրախութեամբ Միքայել: Ա-
նտիի հօր հետ, յայտնիք... Եւ վնասի զոհէ զին
խտաբերկայան հաւան է նոցա պատման: Բայց ոչ
կը արդեն. «Ներքի ինչ, Միքայել, ներքի, կը գոչ
յուսահատեալ Անտիին... Եւ վնասի զոհէ զին
ծնողին կամբին... մաս բարեւա յախտան...»:
Աւարագոյրը կ'իջնէ:

Ինչ թէ զոհը ներկայացուած է առաջին ան-
գամ 1870ին:

Կ'անգամ օլտի կատակերով թնթերան մէջ հմուտ
թատերադիր կը պատկերացնէ Տփղիսի միջին կար-
գի Ժողովրդեան բողբը՝ քաղաքակրթութեան ա-
նուամբ ընտանեկան կենաց մէջ գործուած զեղծ-
մանց դէմ: Երկու վաճառական կան գլխուս որ դոր-
ծող, որոնց մին՝ համակրելի Գուրգուշ Օսէյին է,
բողբը միայնակ պատկերը, իսկ միւսը Լեւո-
նայից Մախի՝ օղբի Փառօնն որ այն կարգի վաճա-
ռականներն է, որոնց դէմ զին ի հեռու կը մար-
տնէի Ալթիմիտի խմբողը պը: Ազգ. Յովհաննի-
սեան, եւ որոնց մասին խոսելով Մախի խմբողը,
պը. Գը. Արթուրի լաւագոյն կը գտնէ որ պայտիս-
ներուն բարեգործութիւնն ամենեւին չընդունուի,
ըստ որում այնպիսիներն իրենց անիրաւութեամբ
դիպած հարաւորութեան կտոր մի փշուրը ազգին նե-
տելով, կը ջանան քաւել իրենց բարբ մեղքերը, եւ
միանգամայն ազգին բարեբար հանդիսանալ որով
եւ շատ շուր օրինակ են այժման սերունդին:

Գուրգուշից Օսէփի վայելուչ բայց թնթերան-
միտ եւ թերեւս գուտարը Դարձ Վրէտը մամուսա-
նալ՝ «բաղբըս», այսինքն Տփղիսի միջին կար-
գի վաճառականի կամ արուեստարարի հետ, այլ անպա-
ճառ չ'ընդունիլ (Ռուսաց պաշտօնային սաստիկանա-
ր) կը փնտռէ: Մայրը գաղափարակց իւր գտներ՝
փեսայացու կը գտնէ մի ոմն Ալթիմիտը Մարտը
երիտասարդ սաստիկանաւոր, որ հասոյի հետ պա-
կուելու համար 800 Թուման (պարսիկ ոսկի) օժիտ
կը պահանջէ: Եւ թէպէտ Օսէփ լաւագոյն կը հա-
մարի իւր գուտարն իւր արուեստակցներէն մեկուն
տալ, քան թէ թնթերանումն գաւառական չ'ընդուն-
իլին, բայց մօր եւ կնիւ անընդհատ ստիպումնե-
րուն վրայ յանձն կ'առնու 600 Թուման օժիտ, Մար-
տը մարդին յայտնելով միանգամայն՝ որ այն գուտարը
վնասելն ալ իւր կարողութեան վեր է: Բայց կնիւ
միտ չի գնիր, 700 Թուման փեսային եւ 20 Թում-
ան նորա ջրով խոտանալով գործոյն վրէժ կու
տայ, նշանաւոր կը կատարէ առանց Օսէփին զի-
տուութեան, այն միջոցին որ Օսէփն առնէ կը գաւառ
գործը բոլորովին խաղաղութեւ: Համար վանս զի մեծ
Պատեր էր կրած առեւտրական գործոյր մէջ: Մի
ոմն Սախաւը, որ Օսէփին 1000 Թուման պարտը
ունէր՝ կը ստնկանայ, եւ հետեւապար Օսէփ ալ,
որ նորա վրայ մեծ վատ հալութիւն ունէր, անպիտի
կը լինի վնասել իւր պարտը: Լեւոնայից Փարսիդի
որ կ'այտնար Օսէփ քանդակ՝ Բալի անուն կին
նշնայել կը ջանար իւր գուտարը տալ Մարտըին,

ուստի սաստիկ կը բարկանայ այն նշանաւորը լսեալէ: Երկու մայրերն այս պատճառաւ իրար հետ խայտառակ կերպով իւր իւրահին, իսկ Փարսիչ ամենաազնիւ կերպով իւր առնելիքները կը պահանջէ Օսէփին, երբ մէկ ամիս պայմանաժամ էր տուած իրեն, կ'ուրանայ այս վերջինն ունեցած դրամն եւ զնկէր գաւառաւորն իր մասնէն: Եւ այն միջոցին, որ Օսէփին ըստ էր վերջ իւր Սայամ, որ բնաւ տեղեկութիւն չունէր այս զեպքէն, բաղձնիւ հրաւիրեալներու հետ ուրախութեամբ կը նստի լսող խաղալու, ահա ներս կը մտնէ Փարսիչը գաւառաւորան պաշտօնէի հետ, եւ մի առ մի կ'ընել կու տայ Օսէփին բոլոր շարժական ինչքը: Մարմարով իւր յուսացած փողերուն անյայտանալը տեսնելով՝ կը մեծ է զնատու: Այս կերպով կը անգործ պատուաւոր բայց գծաբաւ Օսէփի օջախը:

Քաղաքով Օսէփն 3 արարուած է, եւ ներկայացուած է տաւջին անգամ 1873ին:

Սունդուկեանց օտնի նաեւ Գլխիւնայ օսքէն էր է, վոգըվել (vaudeville) մէկ արարուածով:

Կարգաւոր Սունդուկեանցի գեղեցիկ գրուածոց մէջ Կոփասու մարդաբանութիւն բնաանկան կեանքը, մարդ ստիպել կը յիշէ մեր բանաստեղծին ասեւ տուածը Տփղիսեցի կինային՝

«Թէ սիրում ես թամաշա,
Պիտիս բլի՛ քաղցրումը» (Բ Տփղիս):

Տեսաւ մեր ընթերցողն թէ Սունդուկեանց ամենայն պարզութեամբ մեր առջեւ կը դնէ այդ խաւաւն, ինչպէս եւ նորա հոգապետները: Ինչո՞ւ արեւոք թեր Կ. Պոլսոյ գաղաւթները մեծագոյն ուշադրութիւն չունին թատերաբեմի թեան, եւ Սունդուկեանցներ չեն հաներ, երբ ոչ հմուտութիւն, ոչ տոխի՛ եւ ոչ նիւթ կը պահի իրենց այս մասին:

Գ. Սունդուկեանց գրած է իւր կատակերգութիւնները, զինուորաբար հոյ գրաստաններու մասնակցութեամբ եւ խորհրդով, որոնց մէջ յիշուելու արժանի են հանգուցեալ Ամերիկեանցն եւ նոր յորեմիսուորն Մոկիեան:

Սունդուկեանցի գրուածներն, (որոնցմէ ումանը նաեւ վրացերէն թարգմանուած են), իբրեւ մի միայն Տփղիսու հետաքրքրական, ուրիշ քաղաքացի բեմերուն վրայ գրեթէ երբեք չեն ներկայացուիր: Նախ՝ վրան զի բովանդակութիւնը մի միայն Տփղիսու կեանքէն է, մանաւանդ որ Տփղիսեցոց լեզուաւ է գրուած, որ էթէ լեզուն փոխուի՝ գրուածն իւր արժէքին մեծ մասը կը կորսուածէ: Երկրորդ՝ իբրեւ բուն ճարտար թատերագրութիւնը, սորա շունչն այն յատկութիւններն եւ յարմարութիւններն որ կը պահանջուին բեմական գրուածոց յաւելութեան համար: Սունդուկեանցի դործերը կարող են գոհացնել միայն տեղական թեմէն եւ դժբեր: Ազամեանի, Մնակեանի, Վարդուխանի նման համառու գրչաւորաններ բնականաբար չեն կրնար գոհ մնալ այն ձգեզուած, եւ շատ աւելորդ ու անյարմար խոսակցութիւններով եւ հեւերով լին թատերագրութիւններէն: Օր մի տարանգաւորն Ազամեան կը դիմէ մեր թատերադրին: «Գ. Սունդուկեանց, կ'ասէ, այսպէս կատակերգութիւններ գրեցիք, — ինչո՞ւ ինձի համար թատերագութիւն

մի չէք յորիներ, — Սունդուկեանց ստիպուած էր լռել բնականաբար, Էէքսպիեր լինելու յոյս չունէր: Թէեւ ինչպէս վերն յայտնեցիք, Սունդուկեանցի բեմական գրուածները գեւ. այն դժուարին, որ ընդհանուր ձայնը թմբու վրայ երևան, բայց մեծ շատ ուրախ կը լինէինք եթէ Սունդուկեանց իւր հետեւողներն ունենար, թէեւ գրուածները Ձկնի-ձկնի-ձկնի, մայ օյ ձկնի եւ Գոլուլ Դուլլի նման անհամ գրուածներ լինին: Ծանկալի էր մանաւանդ, որ առ հասարակ Ցամկա՛հայոց գրագէտները պր. Գր. Սունդուկեանցի հետեւելով եւ թատերագութեան պատշաճաւոր ուշադրութեամբ՝ ժամանակին պահանջմանը յարմարէին, թողուն միանգամ ընդ միշտ զԱրգաւ Մամիկոնեան, Վա. հանայ պատերազմը, Սանդուխեան, Արշակ Բ. ն, եւ այլն, եւ տեղական կենաց մէջ փնտռելն նիւթեր, երեսակ հանելով պատասխաններն ու մոլուկութիւնք, եւ արժանիքը գրուատելով:

(Շարունակել...)

Գ. ՏՈՐԻՍՆԱ

ՆԵՐ ՏՊԵՐԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԵՐԷ

Պիտանական աշխարհի անշուշտ մեծ զարմանք եւ ուրախութիւն պատճառող վերնագրոյ մեկնութիւն տալէն յետոյ՝ հարկ կը համարինք լեհաստանի ոչ աննշան հայ գաղթականութեան՝ վրայ յարթը կարեւոր սեղնակութիւնները տալ: Վրան զի մեր առաջիկայ յօդուածն ստոր հետ սերտ յարաբերութեան մէջ կ'իւրեւայ:

Պատմութիւնը կը վկայէ թէ Բագրատունեաց շարատութեան (dynastie) եւ Ընի մայրաքաղաքին կործանմանէն ետեւ՝ Թ.Գ. դարուն մէջ (1239), երբ ալ տարա ազգաց յարձակմանց առջեւ թմբերն բարձուեցան, Հայ աւագանին, մեծամեծը եւ անուակամը տեսնելով այնուհետեւ իրենց սեպհական ստացումաց եւ կենաց անապահովութիւնը թողին մեկնեցան հայրենիքէն: Մե՛կ մեծագոյն մասը Նիկիիի վաղընք եւ Ցաւրոս լեռանց վրայ հիմն զրաւ վերջին փոքրիկ թագաւորութեան, միւս մասն՝ ասորին անգին ցրուեցաւ: Բայց, ինչպէս կը տեսնենք, նաեւ գերդաստաններ խումպ խումպ դէպ ի հիւսիս եւ արեւմուտք յաւաքանալով Մուսուլման եւ ետքէն Պոսթոլման եւ լեհաստան անցան տեղական իշխանութեան առատաւոր արարուածութիւններէն ու դիւրութիւններէն քաղաքեալ, եւ այն տեղուանքը կամենցի, Սերէթի, Մուշաւա, Պոթան, Չեռնովցի, Գուդի, Լեմպլեք (Իվլով), Եաշալովցայ, Չամսացայ եւ ուրիշ քաղաքներ տեղաորեցան: